

ROGER SCRUTON, *Vestul și restul. Globalizarea și amenințarea teroristă*, București, Humanitas, <2004>, 154 p.

Eseul lui Roger Scruton se ocupă de o problemă foarte actuală: relația dintre civilizația occidentală și cea islamică în contextul globalizării. Sub acest aspect, el oferă o privire precumpănitor antropologică, încercând să deceleze valorile și atitudinile specifice fiecăreia, cu expresiile politice aferente.

În esență, Roger Scruton consideră că Vestul se întemeiază pe statul-națiune, ca sistem al loialității și jurisdicției teritoriale pozitive, care separă proiectul instituțional de profesiunea de credință, în timp ce Islamul reprezintă o comunitate suprastatală cu vocația absolutului, pentru care credința nu este un element al existenței sociale alături de altele, ci sursa și finalitatea oricărei legiferări. De aici dificultatea asimilării emigranților islamici în sistemul politic occidental, a cărui legitimitate le apare inferioară dacă nu chiar opusă celei implicite în religia lor, dar și instabilitatea structurală a regimurilor laice din țările musulmane, unde imperativele administrative și fiscale secolare se lovesc de preceptele religioase și de solidaritățile prepolitice. Așa se explică inclusiv faptul că rezistența împotriva dictaturilor laice se manifestă cel mai adesea nu în numele democrației de tip occidental, ci pe calea revendicărilor islamiste.

Autorul optează evident în favoarea modelului occidental, însă nu condamnă civilizația islamică în maniera în care se grăbesc să o facă fundamentalistii creștini. Nu ezită să considere trădătoare poziția musulmanilor care, trăind într-un stat occidental și beneficiind de libertatea de acolo, aleg să îl atace cu armele, dar nu le contestă dreptul la propriul mod de viață în țările lor. Remarcă de asemenea responsabilitatea Occidentului în alimentarea adversității musulmane, prin reglementările de liber schimb ruinătoare, prin agresiunea culturală – de pildă prin stilul arhitectonic uniformizant al clădirilor moderne – și prin lipsa de atenție față de cutumele din societățile islamice. Din această perspectivă, evlavia tradiționalistă și ritualismul apar ca reacții de apărare sufletească explicabile împotriva occidentalizării mercantile invazive, întrucât conferă credinciosului sentimentul liniștitor al apartenenței la o comunitate fraternală în acord cu voința divină (p. 96).

Pentru cercetătorii modernității, lucrarea este utilă mai ales în partea consacrată originilor statului-națiune, în care autorul insistă asupra solidarității teritoriale, civismului și națiunii (p. 56, 58, 61). Roger Scruton împărtășește opinia potrivit căreia modernizarea a echivalat cu secularizarea politicii, sesizând totodată și modul în care creștinismul a favorizat apariția jurisdicției statale, pe de o parte prin separarea legii Cezarului de legea lui Dumnezeu, iar pe de altă parte prin virtutea iertării, care a creat condițiile morale pentru renunțarea la violența retributivă de inspirație tribal-sectară (p. 40–41). Un rol important în același sens a revenit formelor de sociabilitate civile (cluburi, asociații, echipe etc.), prin intermediul cărora oamenii și-au descoperit legături și loialități teritoriale independente de confesiune, transferând astfel opțiunea religioasă din câmpul public în cel privat (p. 50).

Poate surprinde echivalarea statului modern cu o „persoană colectivă” (p. 123–124), câtă vreme definirea loialității teritoriale presupune conceperea concetățenilor ca străini. Tocmai în această concepere particulară a celuilalt rezidă – în viziunea autorului – sursa mentală a modernizării, întrucât pornind de la ea oamenii au început să caute un teren comun, formalizat și neutru, pentru a negocia și a-și rezolva disputele. „Personalitatea” statului modern nu decurge dintr-o solidaritate familială sau comunitară pe care ar exprima-o, ci din caracterul său reprezentativ, care face ca deciziile puterii să fie asimilabile de către fiecare cetățean drept ale lui.

Prin amintirea moștenirii politice creștine a Occidentului, autorul se plasează în răspăr cu modernismul conceput ca necesarmente anticlerical; prin valorizarea principială și funcțională a statului-națiune, se opune comunitarismului și „corectitudinii politice”, respectiv elaborării supra-statale a Uniunii Europene. El consideră „corectitudinea politică” o formă de teologie atee constrângătoare intelectual și social (p. 76–78), iar Uniunea Europeană o echivalează cu un „nou

imperiu” antidemocratic, în care birocrăția decidentă nu mai dă socoteală în fața nimănui (p. 136). Sunt evaluări care pot fi puse cu ușurință pe seama euroscepticismului specific britanic, dar care corespund unei discuții mai ample, despre ce înseamnă modernitatea și postmodernitatea.

Observațiile lui Roger Scruton îndeamnă așadar la reflecție, politologică și istorică în egală măsură. Cei unsprezece ani care au trecut de la prima apariție a lucrării, nu au făcut decât să-i accentueze actualitatea.